

Sire, er zijn geen allochtonen meer

Youssef Kobo

Sire,
er zijn geen
allochtonen meer

opgetekend door Mark Van de Voorde

Sire,

Ik weet niet of u het weet, maar u en ik hebben iets gemeen. We zijn beiden afstammelingen van immigranten. We verschillen wel in graad van migratieachtergrond. U bent van de zesde generatie, ik van de derde.

Mijn grootvader die in Marokko woonde en er ook was geboren, werd in de jaren zestig van vorige eeuw uitgenodigd om in België de boomende economie te helpen stutten. Men vond voor de zware industrie in dit land geen autochtone arbeiders meer. Mijn grootvader werd dus gastarbeider in uw land. En hij bleef er. Drie stappen later ben ik er en helemaal Belg. Sommigen hebben het jammer genoeg nog altijd moeilijk om me als Belg te zien.

Uw allereerste voorganger in koninklijke lijn die in Engeland woonde maar eigenlijk Duitse roots had, werd in de jaren dertig van de negentiende eeuw uitgenodigd om in België de nieuw gestichte natie vorstelijke allure te geven. Men vond voor het zware ambt van koninklijk staatshoofd in dit land geen autochtone kandidaten. Leopold I was dus in zekere zin ook een gastarbeider in uw en mijn land.

En hij bleef er. Zeven stappen later bent u er en helemaal Belg. Sommigen durven zelfs beweren dat u eigenlijk nog de enige Belg bent.

Een paar jaar voor de Eerste Wereldoorlog schreef de Belgische politicus Jules Destrée aan uw voorganger Koning Albert I een brief, waarin hij stelde: 'Sire, er zijn geen Belgen. In België zijn er de Walen en de Vlamingen.' Ik schrijf u bij deze ook een brief waarin ik hoop te kunnen stellen: 'Sire, er zijn geen allochtonen. In België zijn we allemaal Belgen, met een Vlaamse, een Waalse of een andere achtergrond.'

Dat iemand Vlaamse, Waalse of 'vreemde' roots heeft, blijf je horen aan zijn of haar naam. Zo zijn er heel wat Walen met een Vlaamse naam, Vlamingen met een Franse naam, nog anderen met een Duitse, Spaanse, Portugese, Engelse, Congolese, Marokkaanse naam enz. Toch zal men van een Waal met Vlaamse naam niet zeggen dat hij geen echte Waal is, van een Vlaamse met Franse naam niet zeggen dat zij nog altijd een Waalse is...

Eigenlijk hebben wij ook op dat punt iets gemeen. U noemt zichzelf Filip van België of in het Frans Philippe de Belgique. Zo heet u wel officieel, maar niet van oorsprong. Uw familie droeg de naam von Sachsen-Coburg-Gotha. Duitser kon het niet.

De herinneringen aan de gruwel door de Duitse bezetter tijdens de Eerste Wereldoorlog maakte die

naam niet langer gepast en passend. Daarom veranderde uw voorganger koning Albert I voorgoed zijn naam en anticiperend die van u in: Van België. Begrijpelijk.

Maar droeg u nog altijd de mooie drievoudige Duitse naam von Sachsen-Coburg-Gotha, dan zou toch vandaag niemand in u een Duitser zien. Natuurlijk blijft u van 'Duitsen bloed', zoals de Nederlanders in hun volkslied over hun vorst zingen. Maar voor de Belgen, of ze nu bestaan of niet en enkel Walen of Vlamingen zijn of niet, bent u een Belg. Zoals ik van 'Marokkaansen bloed' zal blijven, maar toch hoop dat de 'andere' Belgen, Vlamingen of Walen, mij willen aanzien als een Belg.

Ook met naam Kobo is er iets aan de hand, Sire. Ik noem mezelf Kobo, maar officieel heet ik Aouriaghel. Helemaal zelfgekozen heb ik het pseudoniem Kobo ook weer niet. Ik werd als kind door vrienden en kennissen van mijn familie aangesproken als Kobo. Een koosnaam waarmee de mannelijke leden van mijn familie al enkele generaties mee werden aangesproken.

Toen de eerste generatie Marokkanen naar België kwam, hadden de meeste geen geboortedatum noch achternaam. Daarom ook dat alle Marokkaanse grootouders jarig zijn op 1 januari of 1 juni, die verjaardag kregen zij toebedeeld door Belgische administrateurs toen zij in België kwamen werken.

En de achternaam kregen zij op basis van de streek waar zij kwamen.

Van de koosnaam Kobo zou ik nooit meer verlost geraken, het bleef namelijk plakken. En het bekte natuurlijk gewoon beter. Tot ik mijn naam op latere leeftijd officieel zou veranderen tot Youssef Kobo Aouriaghel. Kobo was mijn koosnaam en is Arabisch voor durver, lefgozer... Ik heb dus in zekere zin een 'gebruiksnaam' gekozen met vorstelijke allure. In het verleden werden sommige vorsten immers met een epitheton aangeduid: Karel de Stoutte, Filips de Schone. Ik, Youssef Kobo, ben dus Jozef de Stoere... U ziet het Sire, u en ik hebben meer gemeen dan op het eerste gezicht zou blijken.

...maar mag ik u vooral verzoeken de betuiging van mijn diepe eerbied te willen aanvaarden,

Youssef Kobo Aouriaghel
15 maart 2019

1

Mijn grootvader van moederszijde is geboren in Jebha, een klein dorpje in de noordelijke Marokkaanse kuststreek aan de voet van de bergen. Mijn grootouders van vaderskant woonden in Wohenien, eveneens in die streek. In een van de meest verpauperde gebieden van Marokko liggen dus mijn roots. Daarom ga ik er eens om de twee jaar naartoe.

De tocht erheen is niet alleen een reis van zo'n tweeduizend kilometer maar ook een reis terug in de tijd. Nog maar twintig jaar is er elektriciteit en nog maar vijftien jaar stromend water. Mijn oma langs vaders kant put nog altijd water uit de waterput, daar is nog geen stromend water.

Mijn grootvader (moederskant) is ongeveer vijftig jaar geleden naar België gekomen. Ik heb me wel eens de bedenking gemaakt: wat als hij daar was gebleven? Die vraag krijgt een beangstigend concreet antwoord, als ik daar ben en ik mijn leeftijdsgenoten zie. Daar is nauwelijks werkgelegenheid. Buiten de visvangst en een paar kleine handelszaken is er niets van economische bedrijvigheid.

Het gebied ligt in het noordoosten van Marokko, weliswaar aan de kust, maar buiten de toeristische regio.

Er is nog extreme armoede. Jongeren van mijn leeftijd lopen doelloos rond. Het werk dat zij kunnen krijgen is twee keer niets: sigaretten lopen venten op straat, loopjongen spelen voor de lokale handelaars, onderbetaald hulpje zijn in een onbeduidende zaak. Velen dromen om ooit naar het Westen te kunnen uitwijken, want toekomst is er ginds niet. Dus wie zou ik zijn geweest, was mijn grootvader niet naar België gekomen? Ik zie het antwoord voor me, als ik in Marokko op familiebezoek ben.

In de tijd dat mijn grootvader emigreerde, de jaren zestig van de vorige eeuw, voerde België in de rurale gebieden van Marokko grote campagnes om sterke gastarbeiders te ronselen voor de Belgische industrie die na de oorlog aan het boomen was maar geen inlandse arbeiders vond voor het zware werk.

Vandaar de samenwerkingsakkoorden van België toen met Marokko en Turkije, twee van de belangrijkste oorsprongslanden van de huidige allochtone Belgen. Men moest ten andere dringend nieuwe migratiestromen vinden, want de aanvoer van Italiaanse gastarbeiders was stilgevallen na de mijnramp van Marcinelle.

Daardoor werden Marokko en Turkije de nieuwe en stilaan de grootste leveranciers van gastarbeiders die de Belgische economie moesten helpen bemanen, de mijnen doen draaien en de grote infrastructuurwerken realiseren. Dat heeft een hele tijd goed gewerkt.

Tot in oktober 1973 de grote oliecrisis uitbarstte. OPEC schorste onder leiding van Saoedi-Arabië de olieleveranties aan het Westen op wegens de steun van de Verenigde Staten aan Israël in de Yom Kipoeroorlog. In geen tijd verviervoudigde de prijs van een vat olie. Waardoor de wereldeconomie tot een halt kwam, met zware gevolgen voor de miljoenen gastarbeiders over heel West-Europa.

Mijn grootvader was achteraan in de dertig toen hij naar België kwam. Hij was getrouwd en had twee kinderen. Mijn moeder was er een van. Ze was twee jaar oud. Ik beeld me mijn grootvader van een halve eeuw geleden in. Op 37-jarige leeftijd hoort hij dat een klein Europees landje, *Bergica* zeiden ze daar, op zoek is naar Marokkaanse arbeiders. Mijn grootvader uit Jebha, dat pittoresk maar kansloos dorpje in het noordoosten van Marokko, voelt zich meteen aangesproken.

Net getrouwd en met twee jonge kinderen onder zijn hoede besluit hij de grote sprong te wagen. Net van onder het koloniale juk van Spanje en Frankrijk gekropen, biedt zijn land Marokko weinig of geen toekomstperspectieven aan zijn bevolking.

Ook niet aan mijn grootvader. Dus onderneemt hij de reis naar het mysterieuze land waar hij tot voor kort niet eens het bestaan van wist. In de jaren daarna zullen honderdduizenden Marokkanen doen als hij, het eigen land verlaten op zoek naar een betere toekomst in Europa.

We maken een sprong naar de 21ste eeuw. Mijn grootvader kijkt me bedenkelijk aan, wanneer ik hem vraag of hij het verhaal van zijn migratie wil vertellen. Hij denkt even goed na, glimlacht en begint aan een drie uur durende monoloog over zijn 'avontuur' in België. Op enkele uren tijd leer ik meer van mijn familiegeschiedenis dan ik de afgelopen jaren via mijn ouders, ooms en tantes overgeleverd kreeg.

Het wordt een moeilijk gesprek, dat emotioneel veel van mijn grootvader vergt. Het is geen groot geheim dat de meeste Marokkaanse ouders niet zo snel geneigd zijn te vertellen over hun migratie. Ze vertellen immers niet graag over hun angsten, hun onzekerheden en de vele obstakels die zij hebben moeten overwinnen om hier hun leven op te bouwen. Met hun zwijgzaamheid proberen ze hun kinderen af te schermen van de pijn die zij al die jaren hebben doorstaan. Cultureel ontworteld kwamen ze terecht in een andere cultuur. Een land met andere tradities en gewoontes. Die ervaring heeft velen onder hen voor het leven getekend.

Grootvader vertelt heel anachronistisch: de jaren en de feiten bolderen over elkaar heen. Tijd en plaats veranderen voortdurend. Niet verwonderlijk, de afgelopen 87 jaar heeft hij de wereld enorm zien veranderen. Zijn relaas heeft iets weg van de film *Forrest Gump*. Terwijl hij achteloos zijn levensverhaal vertelt, ontvouwen zich op de achtergrond de meeste markante gebeurtenissen van de 20ste eeuw.

Van zijn ervaringen met de Tweede Wereldoorlog tot zijn ongeloof toen hij hoorde over Neil Armstrongs eerste voetstappen op de maan en zijn herinneringen aan de dekolonisatie van Afrika. Als tiener ontsnapt hij ei zo na aan een gewisse dood, wanneer er op hem geschoten wordt door Spaanse soldaten. Hij zette het op een lopen, nadat het Spaanse leger jongeren in zijn streek kwam rekruteren om dwangarbeid te verrichten.

In flarden vertelt hij me over zijn gevaarlijke overstek naar Europa. Zijn moeizame zoektocht naar een job in België. Het verlies van kinderen. De harde confrontatie met racisme. Het gemis van het vaderland en de familie die is achtergebleven.

Zijn komst naar België betekende een keerpunt in zijn leven. Hoewel hij in ons land het grootste deel van zijn leven doorbracht, zal hij zich hier nooit thuis voelen. De constante vervreemding en ontchechting in België lopen als een rode draad door zijn verhaal. Hij is er nooit in geslaagd een echte

band op te bouwen met zijn tweede thuisland. Zijn werkgevers en bij uitbreiding de hele maatschappij hebben trouwens nooit van hem verwacht dat hij de taal van hier zou leren.

Hem werd aldoor op het hart gedrukt dat hij hard moest werken en liefst niet te veel opvallen. En zoals velen van de eerste generatie gastarbeiders deed hij wat hem werd opgedragen. Ik herken deze mentaliteit bij velen van de eerste en tweede generatie die geruisloos door het leven gingen en in de samenleving verdwenen.

Mijn grootvader is heel mild over het racisme dat hem ten dele is gevallen. Zo werd hij op het werk nooit aangesproken bij zijn voornaam, wel werd hij vaak *makak* en zwarte genoemd. Toch tilde hij er niet zwaar aan. Hij verkiest om negatieve ervaringen te vergeten en klampt zich vast aan de positieve dingen.

Hij koestert overigens nog altijd warme herinneringen aan de solidariteit van de Belgische bevolking toen hij pas was aangekomen, en de oprechte interesse van zijn burens. Nog altijd is hij heel dankbaar voor hun gastvrijheid en behulpzaamheid. Vooral de nonnetjes en de pastoor die hem kleren, dekens en lakens gaven voor de kinderen. Die hem wegwijs maakten in het België van eind jaren zestig. Hij kijkt uiteindelijk toch tevreden terug op een bewogen leven. België heeft door de jaren heen een grote plaats in zijn hart verworven, maar het is nooit zijn

land geworden. Hij heeft Marokko nooit kunnen loslaten.

Bij mij is het net het omgekeerde, België is mijn thuis en Marokko niet veel meer dan een vakantiebestemming voor leuke familieontmoetingen. Hoewel ik ook wel een sterke band heb met Marokko en ik door sommigen in België nog altijd als een vreemdeling word beschouwd, voel ik me hier en niet daar thuis.

Net daarin zit het contrast tussen de eerste en de derde generatie Marokkaanse en Turkse migranten. Terwijl de eerste generatie nog heimwee heeft naar het moederland, verlangt de derde generatie naar een volwaardige plaats in de samenleving. Verlost van de etiketten en de vooroordelen.

Zoals zoveel jongeren van de derde generatie heb ik nochtans ook wel eens geflirt met het idee om terug te keren naar Marokko. Ik stel me vaak de vraag hoe het moet zijn om in een land te leven waar je niet scheef bekeken wordt wegens je iets donkerder huidskleur. Waar je achtergrond en levensbeschouwing niet voortdurend geproblematiseerd worden. Waar er geen vraagtekens geplaatst worden bij je identiteitsbeleving. Een land waar je aanwezigheid niet gecontesteerd wordt. Maar verder dan wat dagdromen kwam die niet eens nostalgische heimwee nooit. Mijn wortels zitten te diep in Vlaamse klei.

Het verhaal van de eerste generatie is er een dat te weinig verteld wordt. Het is een generatie die vaak over het hoofd wordt gezien. Een vergeten stuk Belgische geschiedenis ook. Een blinde vlek in ons collectief geheugen. Met dit relaas breng ik hulde aan de offers die zij hebben gebracht. Aan de strijd die zij hebben geleverd om hun kinderen een betere toekomst te schenken. Het is aan de komende generaties om hun pionierswerk tot een goed einde te brengen. Ik ga alvast de uitdaging aan.

Als kind liep ik elke zomer in het kielzog van mijn grootvader, wanneer hij door de straten van het broeierige Jebha struinde. Mijn grootvader had altijd een zak met muntsnoepjes mee, verstoppt in de binnenzak van zijn *djellaba*. Het was voor mij, mijn neefjes en nichtjes strikt verboden om deze muntjes aan te raken. Voor de rest deelde hij alles met ons.

Elke zomer weer bracht hij dezelfde zak groene snoepjes mee uit België die in Marokko nergens te krijgen waren. Overal waar we kwamen, was hij een graag geziene gast. Iedereen omarmde hem met veel liefde. Wij, de kleinkinderen, waren trots dat deze man, naar wie iedereen in ons dorp opkeek, onze *pater familias* was.

Toch bleef het voor mij altijd een groot mysterie waarom ik nooit aanspraak mocht maken op deze muntjes. Op gegeven momenten deelde hij deze muntjes uit aan mensen die passeerden. Urenlang

bracht hij elke dag door op zoek naar mensen om hun persoonlijk deze Belgische snoepjes te geven. Zelfs op vergevorderde leeftijd stapte hij kilometers door het bergachtige landschap met zijn muntjes.

De jaren vlogen voorbij. Hoe ouder ik werd, hoe minder verwonderd ik werd en hoe sneller het mysterie van de muntjes op de achtergrond geraakte. Tot ik twee zomers geleden met een oom een bezoek bracht aan een lokale groothandel van etenswaren. Terwijl mijn oom en de winkelier druk bezig waren met jeugdherinneringen op te halen, zag ik tussen de massa een oud vrouwtje de winkel binnenstappen.

Ze was armoedig gekleed en had een gekromde rug. In haar hand zag ik één van die bekende groene snoepjes van mijn grootvader. Terwijl ik haar gadesloeg, bewoog ze zich naar de toonbank en gaf het snoepje aan de winkelier. Daarop maande hij meteen twee jongeren aan om een bestelling klaar te maken. Voor ik het goed en wel besepte had deze vrouw een mysterie waar ik meer dan twintig jaar mee worstelde voor mij opgelost. Op de achtergrond zag ik de twee jongemannen een kruiwagen vullen met grote zakken meel, rijst, suiker en andere producten.

Eindelijk begon het voor me te dagen. Mijn grootvader had al die jaren muntjes uitgedeeld aan de meest behoeftigen van zijn dorp. De winkelier voorzag op zijn kosten deze drommels van voe-

dingen waarmee ze de winter door konden komen. Voor elk muntje dat mijn grootvader dan terugkreeg van de winkelier, kreeg de man een bepaald bedrag. Ingenieur in zijn simpelheid. Met de muntjes was mijn grootvader er zeker van dat de levensmiddelen bij de juiste mensen zouden geraken en was de kans op gesjoemel door de winkelier en door de dorpsbewoners nihil.

Hoe meer ik erover nadenk, hoe meer ik mijn grootvader bewonder. Wanneer ik hem naar het verhaal van zijn snoepjes vroeg, loste hij nimmer een woord. Het typeerde hem. Hij was even bescheiden als vrijgevig. Hij hield er zelf een ascetische levensstijl op na, maar drukte ons altijd op het hart hoe belangrijk solidariteit was. Meer zelfs, hij beschouwde het als een plicht om te zorgen voor hen die het met minder moesten rooien. Voor zover ik het mij kan herinneren, heeft hij zichzelf nooit de minste luxe gepermitteerd. Zijn leven stond in dienst van anderen.

Mijn moeder is in België opgegroeid, meer bepaald in Mechelen. Zij was de tweede oudste van negen kinderen, ging tot haar veertiende naar school, heeft achttien jaar als schoonmaakster gewerkt in een boekhoudkantoor en heeft daarna zeven jaar een eigen bakkerij gehad.

Mijn vader daarentegen is geen kind van een immigrant, maar kwam in 1982, toen hij dertig was, zelf naar België, als gastarbeider én om met mijn moe-

der te trouwen. Zo ging dat toen. Voor mijn vader, die nooit naar school is geweest en analfabeet is gebleven, moet die migratie een enorme schok zijn geweest. Van het verpauperde platteland van Marokko, waar alles nog met paard en kar gebeurde en de komst van een pick-uptruck een groot wonder was, naar het geïndustrialiseerde Europa. Dat was niet alleen een reis in ruimte maar ook in tijd.

Mijn vader stichtte zijn gezin, werkte meer dan twintig jaar lang in de tuinbouw. Toch vond hij nooit zijn draai in België. Net zoals mijn grootouders worstelden mijn ouders en velen van de tweede generatie met heimwee. Ontworteld van hun vaderland maar met schoolgaande kinderen en vaste jobs in hun nieuwe land begon het de meeste Marokkaanse en Turkse migranten te dagen dat ze nooit zouden terugkeren naar hun vaderland. Een besef dat ook veel te laat doordrong bij beleidsmakers in België en in de ons omringende landen. Het migrantenbeleid, voor zoverre er een was in de jaren zeventig en tachtig, hield geen rekening met een permanent verblijf van de Marokkaanse en Turkse migranten in België.

Van de meeste migranten werd nooit verwacht dat ze de taal zouden leren en schoolgaande kinderen werden nooit aangespoord om hogere studies aan te vatten. Omdat men er toch van uitging dat ze snel weer terug naar 'eigen land' zouden keren. Dit non-beleid zou zware gevolgen hebben voor het multiculturele samenleven decennia later.

Het moet vijf, zes jaar geleden zijn. Voor het eerst in lange tijd was ik op hetzelfde moment als mijn vader op vakantie in Marokko. Wohenien, een minuscuul dorpje niet ver van het dorp waar mijn moeder vandaan was, in het midden van het Atlasgebergte aan de Mediterrane kust. Uit diezelfde streek waagden mijn grootvader vijftig jaar geleden en mijn vader dertig jaar geleden de oversteek naar *Bergica*. België sprak tot de verbeelding van mijn grootvader en werd daarna ook de bestemming van mijn vaders trouwplannen.

Ik ben dus bij mijn grootmoeder (van vaders kant) in Wohenien. Mijn grootmoeder is een kranig dametje van vooraan in de zeventig, maar ziet er ouder uit dan ze is. Het harde leven op het Marokkaanse platteland heeft zijn tol geëist. We bevinden ons in haar huis, het geboortehuis van mijn vader.

Het is een ruime open woning maar ontdaan van alle luxe. Ik herinner me nog hoe ik me als kind vaak verbrandde aan de kaarsen die we 's nachts nodig hadden om de weg voor te lichten in het huis waar ik onnoemelijk veel kattenkwaad heb uitgestoken tijdens de jaarlijkse vakantie naar Marokko.

Oma's woonkamer is indrukwekkend in al haar eenvoud, enkel bemeubeld met een tafeltje in het midden, een rieten tapijt op de grond met errond *sederies* (Marokkaanse zetels). Die avond ontvouwt zich een vreemd schouwspel. Terwijl ik uitgeput van een lange reis en ontworsteld uit de innige

omhelzing van mijn oma – ze laat het graag voelen dat ze ons een jaar niet heeft gezien – me nestel in de hoek van de kamer, zie ik uit mijn ooghoeken hoe mijn vader de tijd van zijn leven heeft. Hij entertaint moeiteloos tien man, speelt met neefjes en nichtjes, lacht met iedereen, maakt grappen met mijn broertjes en geniet van de feestelijke maaltijd.

Ik herken mijn vader amper. Dit is niet de man die ik ken van België. Mijn vader is op vele vlakken mijn tegenpool: gereserveerd, rustig, bescheiden en introvert, een man van weinig woorden met een groot hart. Tot ik hem die avond zie opbloeien. Voor de eerste keer besef ik hoe zwaar het offer is geweest dat de Marokkaanse en Turkse mannen en vrouwen hebben gebracht door naar België te komen.

Mijn vader heeft zoals velen van zijn generatie nooit kunnen aarden in België. Net zoals mijn grootvader langs moederskant heeft hij familie en vrienden achtergelaten om een nieuw leven op te bouwen in Europa. Tot op vandaag kan ik het mij niet inbeelden hoe het moet voelen om iedereen achter te laten die je ooit hebt liefgehad en alles waar je vertrouwd mee bent.

In de flikkering van de ogen van mijn vader zie ik het intense geluk dat hij ervaart om 'thuis' te zijn. Zijn thuis is mijn vakantie. Zijn thuis is voor mij jeugdherinnering, nostalgie. Mijn verleden, heden en toekomst liggen in België. Ja, ik heb een emotio-